

Liniecrossersherdenking in Sliedrecht, bijgewoond door delegatie oud-commando's

SLIEDRECHT – Daar staan ze dan op zaterdag 16 november 2019, bij het Crossline Monument aan het Albrechtplein in Sliedrecht, nabestaanden van de Liniecrossers, en van de Merwedegijzelaars. Zo'n 35 oud-commando's hebben zich aangesloten en wonen de herdenking bij. Op honderd meter afstand van het monument stroomt de Merwede. Het is de rivier, waar de 21 Liniecrossers in hun kano's 374 nachtelijke oversteken waagden. Onder dekking van de donkere Biesbosch brachten zij vele mensen naar de veiligheid van het bevrijde Zuiden van Nederland. Zelf keerden de Liniecrossers telkens terug naar het bezette Sliedrecht, vaak met spullen die nodig waren in de strijd tegen de bezetter, de honger en ziektes in de laatste fase van de oorlog. Daar wachtten weer nieuwe 'vrachtjes', die uit handen van de bezetter moesten blijven.

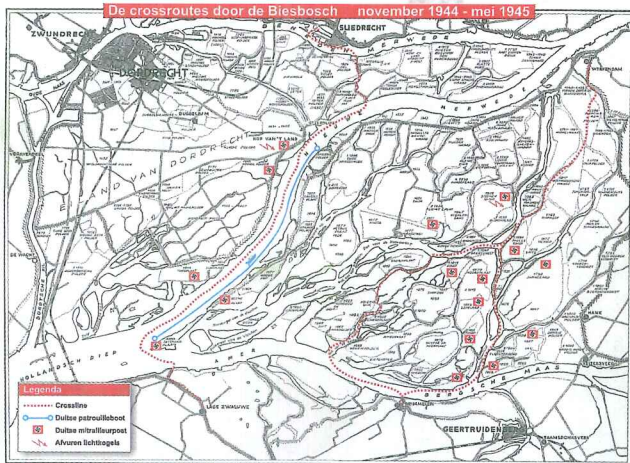

In de vroeger zo besloten christelijke gemeenschap van het Zuid-Hollandse Sliedrecht ligt de geschiedenis bij sommigen nog steeds gevoelig: het spanningsveld tussen de aandacht voor de heldendaden van de Liniecrossers en het stille rondom het lot van de Merwedegijzelaars.

Ceremonie

Drie achterkleindochters van Bertus van Gool, leider van de Liniecrossers in de jaren '44-'45, leggen een krans bij het monument namens de Liniecrossers én de Merwedegijzelaars. Een volgende krans wordt gelegd door de burgemeesters van

Sliedrecht (ZH) en Drimmelen (N-Br). Brigadegeneraal bd Otto van Wiggen legt een krans namens de Landmacht en het Korps Commandotroepen, en Rob Mes namens alle landelijke commandoverenigingen. Tenslotte legt de Stichting "Het groene virus", de stichting van historische legervoertuigen, een krans. Aansluitend wordt Taptoe geblazen, het signaal waarvan de tonen wegsterven in twee minuten indrukwekkende stilte. Dan klinkt volle borst het Wilhelmus. De nationale driekleur gaat in top. Sommigen schieten vol bij de woorden van het zesde couplet: "Mijn schild ende betrouwen, zijt Gij o God mijn Heer..." Van veel gezichten zijn de emoties af te lezen.

Historisch – de Liniecrossers

Wat doet een delegatie oud-commando's bij deze ogenschijnlijk lokale herdenking? Zij vinden dat de heldendaden van de veelal jonge Liniecrossers vergelijkbaar zijn met acties van commando's. Bovendien gaat om een herdenking in het kader van 'Nederland 75 jaar bevrijd'. Met gevaar voor eigen leven en dat van hun gezinnen, passeerden de Liniecrossers in de periode november 1944 tot aan het einde van de oorlog in hun kano's liefst 374 maal de grens tussen bezet en bevrijd Nederland. Zij brachten met hun kano's militaire berichten en personen over van bezet naar bevrijd gebied. Vaak namen zij op de terugweg grote hoeveelheden geneesmiddelen mee. In bezet gebied groeide het tekort aan medicijnen, waardoor steeds meer mensen stierven. De Liniecrossers hebben met hun gewaagde oversteken het leven van velen gered. Als verzetslieden maakten allen deel uit van de roemruchte Albrecht-groep.

Het startpunt van de kanotochten op de Albrechtroete was het huis De Wilgenhorst in bezet Sliedrecht. Via het Kleindiep was een verbinding met de Beneden Merwede. Via Werkendam en door de Biesbosch, liep de route via de Amer naar Drimmelen. Het eindpunt was hotel Centraal in bevrijd Lage Zwaluwe.

Ontvangst in het oude Raadhuis

De genodigden voor de herdenkingsplechtigheid worden verwelkomd in het oude raadhuis van Sliedrecht. Onder de aanwezigen bevinden zich Jelle Simons, schrijver van het boek over de Liniecrossers, generaal bd Otto van Wiggen en luitenant-kolonel Gijs Tuinman, drager van de Militaire Willems-Orde en de Bronzen Leeuw. Willem van der Vlist, voorzitter van de stichting Liniecrossers, oud-commando en veteraan, neemt als eerste het woord. Hij dankt in het bijzonder Bert Verhey. Uit eigen midden heeft deze ondernemer het monument aan de Molendijk in Sliedrecht bekostigd en de volledige restauratie en inrichting van de expositieruimte over de Liniecrossers gefinancierd. Overigens is Bert Verhey oud-commando van lichte 84-1. Veel van zijn oude maten zijn vandaag aanwezig.

Lezing en voortgang van het boek over de Liniecrossers

Jelle Simons (militair historicus) geeft een korte lezing over zijn boek over de Liniecrossers. In zijn boek plaatst Simons het verhaal op boeiende wijze in historisch perspectief. De Liniecrossers dwingen met hun professionele wijze van werken veel respect

af bij de na-oorlogse Nederlandse regering en parlement. Men beseft dat de acties niet enkel een lokaal avontuur waren, maar dat zij voor heel Nederland van groot belang zijn geweest. Het met kano's overvaren van grote hoeveelheden insuline (medicijn voor suikerpatiënten), is slechts één voorbeeld van het levensreddende werk van de Liniecrossers. Omdat de Sliedrechtse gemeenschap een betrekkelijk gesloten gemeenschap was, werd het daarmee een ideale plaats om de verzetsactiviteiten te organiseren. Deze verzetsgroep heeft voor velen echt het verschil gemaakt in de Tweede Wereldoorlog, zo schetst Simons het gevaarlijke werk van de jonge mannen.

Schaduwzijden

Het emotionele betoog van mevrouw Anja van der Starre, dochter van Merwedegijzelaar Bas van der Starre, raakt alle aanwezigen in de oude raadszaal en in de zaal ernaast, waar de mensen, die niet meer in de overvolle raadszaal passen, via een scherm meekijken en -luisteren.

Mevrouw Van der Starre vertelt hoe zij op deze dag ter herdenking van de moedige daden van de Liniecrossers, kampt met dubbele gevoelens. Werden deze jongens enkel en alleen gedreven door vaderlandsliefde en hoogverheven plichtsbetrachting zich te moeten verzetten tegen de bezetter? In hoeverre is dit sociaal wenselijke perspectief te eenzijdig? Want, welke rol speelde de hang naar avontuur? In hoeverre verblindde jeugdige roekeloosheid het zicht op de mogelijke consequenties van hun acties? Verzet kon namelijk ook een vreselijke keerzijde hebben. Zij wijst op een recent vertoonde documentaire over de Drentse verzetsleider Johannes Post, die tijdens de bezetting van overval naar overval leefde. Toen hij werd gepakt en gefusilleerd, was hij 37 jaar. Hij liet een vrouw en acht kinderen achter. Enkele van zijn kinderen worstelen vandaag de dag nog met dat verleden. Voor de één is hij een ware held, terwijl de ander hun vader verwijt er nooit te zijn geweest voor zijn gezin en te grote risico's voor zijn vrouw en kinderen te hebben genomen.

Zo reflecteert zij voor de aanwezigen genuanceerd op het werk van de Liniecrossers, van wie twee van hen het leven lieten voor het vuurpeloton. Het is een publiek geheim dat de de groep, die zich later bij de oorspronkelijke Liniecrossers aansluiten, betrokken waren bij een aanslag in de Helsluis. In de nacht van 9 op 10 mei 1944 werden twee NSB-ers gedood. De aanslag bleef niet zonder gevolgen. Amper een week later sloeg de bezet-

ter keihard terug. Tijdens een razzia in Sliedrecht en omstreken pakten de Duitsers zo'n 600 jonge mannen op. Zij werden als gijzelaar afgevoerd naar kamp Amersfoort. De Duitsers boden de aanslagplegers de gelegenheid zich alsnog te melden. Dat gebeurde niet. Toen het geduld van de bezetter op was, werden honderden jonge mannen op transport gezet naar kampen in Duitsland, waar zij onder mensonterende omstandigheden te werk werden gesteld. Van de gedeporteerde groep Merwedegijzelaars stierven 24 jonge mannen in de leeftijd van 18 tot 25 jaar in Duitsland. De jongelui die wel terugkeerden, zijn geestelijk of lichamelijk, of beide, getekend voor het leven.

Een te hoge prijs?

Deze ontnuchterende feiten tonen het dramatische prijskaartje, dat aan gewapend verzet kon hangen. De vraag of de prijs te hoog was, is niet licht te beantwoorden. Het zijn de dilemma's die spelen in oorlogstijd. Als dochter leeft zij met dit vraagstuk, zoals haar vader – een teruggekeerd Merwedegijzelaar – zijn hele leven, tot aan zijn overlijden in 1995, met dergelijke vragen worstelde. Natuurlijk, haar vader wist ook: de Duitsers waren de direct schuldigen aan zijn oorlogsletsel. Maar het niet erkennen van verantwoordelijkheid voor of zelfs maar betrokkenheid bij de aanleiding van de razzia, heeft hem altijd bezig gehouden. Elke samenhang tussen de schietpartij de week ervoor bij de Helsluis en de razzia, is in het naoorlogse Sliedrecht altijd ontkend en doodgezwegen door het voormalig verzet. Die ontkenkende houding en het zwijgen veroorzaakte pijn en machteloze woede. Extra pijnlijk was aan de ene kant de verering van helden met hun onderscheidingen en aan de andere kant het aan hun lot overlaten van de slachtoffers van de heldenacties. Sliedrecht was te klein om elkaar te kunnen ontlopen. De spanning tussen de families van verzetshelden en die van de slachtoffers van de gijzelingsactie, was regelmatig voelbaar. Anja noemt een incident 30 jaar na de oorlog. Het liep op die bewuste avond behoorlijk uit de hand tussen haar vader en Liniecrosseleider Bertus van Gool. Daarna, tot aan hun dood, leefden zij op gespannen voet. Met hen, hun beider familieleden. Geen van de betrokken verzetsmensen uit die tijd zijn nog in leven. Geen van hen heeft ooit gesproken. Tot erkenning van enige verantwoordelijkheid of zelfs maar betrokkenheid, of een toelichting op het gebeurde, is het nooit gekomen. Een verzoenende handreiking werd niet gedaan. Het blijft gissen naar het 'waarom' ervan. Anja schetst haar worsteling met het gebeurde. Zij prijst zich rijk, dat zij in de loop der jaren gelukkig in staat bleek tot genuanceerder en milder denken.

Een doorbraak

Anja van der Starre realiseert zich dat het voor de eerste generatie niet mogelijk was om tot elkaar te komen. Maar de tweede en derde generatie bieden hoop. Eind december 2018 is het gekomen tot een bespreking bij haar thuis. Daarbij zijn aanwezig Jelle Simons, de schrijver van het boek, en Ab van Gool, zoon van Liniecrosseleider Bertus. Zij zijn met elkaar eens dat het verhaal van de Merwedegijzelaars de geschiedenisvertelling completeert en een plek verdient in het boek over de Liniecrossers. Op die decemberavond, rekenschap gevend van de gevoeligheden van hun beider vaders, kan Anja van der Starre zich uitspreken en weet zij zich gehoord. Het is een doorbraak. Zoon Van Gool is,

mét dochter Van der Starre, van mening dat ook de herinnering aan de Merwedegijzelaars een plek moeten krijgen in de permanente expositieruimte voor de Liniecrossers. Het raakt Anja diep, dat Ab haar heeft gevraagd om juist vandaag en hier te spreken. Zij besluit met haar constatering, dat hun beider vaders niet alleen maar held of slachtoffer waren. De ervaringen uit hun oorlog hebben zij in de opvoeding van hun kinderen meegegeven, en dat verbindt hen nu. Zij staan niet meer tegenover elkaar. De naoorlogse generatie staat nu naast elkaar, met gedeelde waarden: medemenselijkheid, respect en rechtvaardigheid. Anja van der Starre besluit: zolang wij allemaal eendrachtig voor deze waarden blijven staan, beschermen wij onze vrijheid, de vrijheid die zo duur werd betaald.

Opening van de expositieruimte

Na de bijeenkomst in het oude raadhuis en het herdenkingsmonument gaan allen richting de expositieruimte in De Wilgenhorst. Het gezelschap wordt begeleid door historische legervoertuigen, de oud-commando's en muziek van doedelzakspelers. Het monumentale pand is volledig gerestaureerd. De kelder is geheel ingericht als expositieruimte over de Liniecrossers, met dus ook aandacht voor de Merwedegijzelaars. De onthulling van De Wilgenhorst wordt verricht door voormalig koerierster, mevrouw Budding en een weduwe van één van de Liniecrossers, mevrouw De Landgraaf. Zij worden daarbij geassisteerd door generaal (bd) Otto van Wiggen en luitenant-kolonel Gijs Tuinman. Tijdens de plechtigheid vliegen een Harvard en een Beachcraft over, beide kisten uit de Tweede Wereldoorlog.

Heldendaden van ongetrainde burgers

In de expositieruimte memoreert Ab van Gool nogmaals de heldendaden van de Liniecrossers, en plaatst de eerder die middag uitgesproken woorden van Anja in perspectief. Wat moeten de families van de Liniecrossers wel niet hebben doorstaan tijdens hun levensgevaarlijke nachtelijke acties? En wat moeten na de oorlog de vrouwen van de razzia-slachtoffers wel niet hebben doorstaan in hun relaties met hun getraumatiseerde echtgenoten. Want veel van de Merwedegijzelaars zijn dan wel levend, maar toch ook getraumatiseerd teruggekomen. Het is allemaal moeilijk te bevatten en slecht uit te leggen. De Liniecrossers waren ongetrainde burgers, zonder militaire achtergrond. Als Van Gool om zich heen kijkt, ziet hij de oud-commando's en vraagt zich af: "Hoe zouden zij hebben gereageerd?" Antwoord op die vraag kan hij niet geven, maar hij is ervan overtuigd dat zij zich zeer betrokken voelen bij het werk van de Liniecrossers.

Na de openingshandelingen in de expositieruimte wordt door de aanwezigen het bekende "Blijf mij nabij" gezongen.

Stof tot nadenken

De oud-commando's zijn onder de indruk van het historisch dilemma binnen de gemeenschap van Sliedrecht. Het biedt aan het einde van deze memorabele dag veel stof tot nadenken en beschouwende gesprekken. Sluitende antwoorden op het geschetste dilemma worden er deze middag niet gehoord.